

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

לרפואת י. בת א. בתושח"י

הל' תלמוד תורה סי' רמו סעי' ד

לימוד פילוסופיה

רמ"א – אין לאדם ללמוד כי אם מקרא וכו' אבל לא בלימוד שאר חכמות, מ"מ מותר ללמוד באקראי שאר חכמות. (ובתשו' הרמ"א הוסיף דאקראי היינו יום שישי בצהרים או ימי חול המועד).

וכתב בספר החינוך מצוה כה מצות האמונה במציאות השם יתברך וענין האמונה שיקבע בנפשו שהאמת כן ושאי אפשר חילוף זה בשום פנים, ואם יזכה להעלות במעלות החכמה ולבבו יבין ובעיניו יראה עכ"ל.

ולכאור' כוונתו שיש מצוה להוכיח לעצמו את מציאותו יתברך שמו ע"י ראיות פילוסופיות, וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים, אבל רוב הראשונים והאחרונים היו נגד המהלך הזה.

והחת"ס היה עוסק בלימוד שער הייחוד שבספר חובות הלבבות. והנודע ביהודה נלחם כמו אש להבה נגד לימוד שער הייחוד יע"י שו"ת נוב"י ח"א מהדור"ק או"ח לה וכך נהוג בעולם הישיבות מקדמת דנא שאין לומדים את שער הייחוד שבספר חובות הלבבות.

שו"ת הריב"ש תשובה מה וז"ל: אמנם ספרי הטבע המפורסמים וכו' ראוי להימנע מהם וכו' וכתבו בספריהם שאין ידיעה שלמה רק אותה שהיא מצד החקירה לא מצד הקבלה, ואנחנו מקבלי האמת, דעתנו שהתורה שלנו היא שלמה, שבאה אלינו במעמד הר סיני מפי הבורא ובאמצעות אדון הנביאים ע"ה, היא למעלה מהכל, וכל חקירתם אפס ותוהו לערכה עכ"ל.

וכבר שאל רבי שמואל הנגיד מרבינו האי גאון אם מותר להתעסק באותן החכמות? והשיב לו וז"ל: תיקון הגוף ומישור הנהגת האדם הוא עסק המשנה והתלמוד, ואשר טוב לישראל, כי לימוד התורה יועיל לעצמו ולאחרים כמוהו, ויועיל לעמי הארץ כי ימשכם לדרכי התורה והמצוה. ואשר יסיר לבו מזה ויתעסק בדברים ההם יסיר מעליו תורה ויראת שמים, ויפסיד באותם העניינים.

ואם תראה שאותן בנ"א המתעסקים באותן חכמות יאמרו לך כי היא הדרך הסלולה ובוזה ישיגו ידיעת הבורא, לא תאבה להם ודע כי יכזבו לך באמת, ולא תמצא יראת שמים ויראת חטא וזריזות וענוה וטהרה וקדושה אלא במתעסקים במשנה ותלמוד עכ"ל.

וכתב הרשב"א וז"ל: ואין להביא ראיה מן הרמב"ם כי הוא למד קודם לכן כל התורה כולה בשלמות, הלכות ואגדות תוספתא ספרא וספרי וכוליה תלמודא בבלי וירושלמי, וכדי להשיב לאפיקורס עשה ספר המורה לסתור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף עכ"ל.

ובשו"ת חוות יאיר סי' ריש וז"ל: ואפילו בי"ג עקרי הדת שמוטל על כל איש מישראל להאמין, בדרנו והוכחנו שהאמונה חיובית וטובה, והחקירה תועבה, אף כי לכאור' מדברי הרמב"ם במורה נבוכים משמע דלא נקרא אמונה כלל אם לא על צד הבירור מתוך החקירה, מ"מ ביררנו משאר דבריו שאי אפשר לתפסם כפשוטן רק נאמינם בקבלת אמונת אומן וכו' עכ"ל.

והגר"ח וואלוז'ין בכתר ראש כתב ורבינו הגר"א היה מחבב ס' מנורת המאור וס' חובות הלבבות, ובמקום שער הייחוד היה אומר ללמוד ספר הכוזרי שהוא קדוש וטהור.

ספרי מינות

מתני' סנהדרין צ. ואלו שאין להם חלק לעולם הבא האומר אין תחיית המתים מן התורה ואין תורה מן השמים ר"ע אומר אף הקורא בספרים חיצוניים. גמ' שם: תנא בספרי מינים.

רש"י ר"ה יז. ד"ה המינין האנשים תלמידי יש"ו ר"ת ימח שמו וזכרו הנוצרי אשר הפכו דברי אלוקים חיים לרעה. [ובדרכ"ת הל' עכומ"ז כתב ד"מין הוא ר"ת מתלמידי ישו נוצרי].

מקורות בענין יש"ו שר"י

גמ' ברכות סא: תנו רבנן פעם אחת גזרו מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה, בא פפוס בו יהודה ומצאו לר"ע שהיה מקהיל קהילות ברבים ועוסק בתורה, א"ל: "עקיבא אי אתה מתיירא מפני מלכות" א"ל: "אמשול לך משל וכו' (המשל הידוע על השועל שהיה משכנע את הדגים לצאת מן המים) לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר"ע וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. א"ל אשריך ר"ע שנתפסת על דברי תורה או לו לפפוס בן יהודה שנתפס על דברים בטלים.

גמ' גיטין צ. וזו היא מידת פפוס בן יהודה שהיה נועל בפני אשתו ויוצא.
רש"י – בעלה של מרים מגדלא נשיא היה וכשיוצא מביתו לשוק נועל דלת בפניה שלא תדבר לכל אדם ומדה שאינה הוגנת היא שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם ומזנה תחתיו.

גמ' חגיגה ד: הא דרב ביבי בר אביי הוה שכיח גביה מלאך המות א"ל לשלוחיה זיל אייתי לי תהרוג לי את מרים מגדלא שיער.
תוס' שם: דמספר מה שאירע לו כבר, דהאי עובדא דמרים מגדלא דהיתה אמו של פלוני (ישו) כדאמרינן (שבת קד).

גמ' סנהדרין קז: כדקטלינהו ינאי מלכה לרבנן אזל רבי יהושע בן פרחיה וישו לאלכסנדריה... א"ל רבי עיניה טרומות עגולות א"ל רשע בכך אתה עוסק? אפיק ארבע מאות שפורי ושמתיא.

גמ' שבת קד: המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב וחכמים פוטרינן. תניא א"ל ר"א לחכמים והלא בן סטדא הוציא כשפים ממצרים בסריטה שעל בשרו, א"ל שוטה היה ואין מביאים ראיה מן השוטים.
בן סטדא בן פנדירא הוא, אמר רב חסדא בעל סטדא בועל פנדירא בעל פפוס בן יהודה הוא, אמו סטדא אמו מרים מגדלא נשיא היא כדאמרינן בפומפדיתא סטת דא מבעלה.
רש"י – בועל פנדירא: ונקרא על שם בעל אמו אע"פ שהוא היה ממזר.

תוס' סנהדרין לז: וא"ת והא כתיב דגלתה סנהדרין וישבה בחנות ואמר שלא דנו דיני נפשות. וי"ל מ"מ כשהיו רואים צורך שעה היו חוזרין ללשכת הגזית כי ההיא עובדא דישו הנוצרי.

גמ' סנהדרין מג. (בצענזור) והתניא ערב פסח תלאוהו לישו והכרוז יוצא לפניו מ' יום קודם שהוא יוצא ליסקל על שכישה והסית והדיח את ישראל, כל מי שיודע לו זכות יבוא וילמד עליו, ולא מצאו לו זכות ותלאוהו בערב פסח, אמר עולא ותסברא בר היפוכי זכות הוא מסית הוא ורחמנא אמר "לא תחמול ולא תכסה עליו" אלא שאני ישו דקרב למלכות הוה. תנו רבנן חמשה תלמידים היו לו לישו מתאי נקאי נצר ובוני ותודה (והרגו את כולם עיי"ש).

גדר ספרי מינות

רמ"א – ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות ובלבד שלא יהיו ספרי מינים.

כתב השו"ע הרב הלכות ת"ת פרק ג הלכה ז וז"ל: ובלבד שלא יהיו ספרי מינים שהם ספרי הפילוסופים מאומות העולם שהיו מינים וכופרים בהשגחה ובנבואה, שאסור לקרות ולעיין בהם כלל אפילו באקראי.
ואפילו ללמוד מתוכן איזה מוסר ויראת שמים, ולכן גם שדבריהם הובאו בספרי ישראל צריך לזהר מהם, ועליהם אמרו חז"ל שהקורה בספרים חיצונים אין לו חלק לעוה"ב.
ולא עסקו בהם מקצת חכמי הדורות שלפנינו אלא כדי להשיב עליהם ולחזק דתינו והשעה היתה צריכה לכך לתשובת המינים משא"כ בדורות הללו עכ"ל.

כתב האג"מ יו"ד ח"ג ס"ס עג וז"ל: וספרי לימודי חול שיש שם ענייני כפירה בבריאת העולם, ודאי הם ספרי מינות שאסור ללמוד בהם, וצריך להשגיח שמורי לימודי החול לא ילמדו בהם להתלמידים, ואם א"א להשיג ספרים אחרים צריך לקרוע אותן הדפים מספרי הלימוד עכ"ל.

ובמכתבי הח"ח אגרת יב כתב וז"ל: מי שמשעה את הספרים הללו בתוך ביתו, אף שאינו קורא בהם, עובר על הלאו ד"לא תביא תועבה אל ביתך" וסופו והיית חרם כמוהו, ח"ו והן מי שקורא אותם או בני הבית קוראים בהם שאין לו חלק לעוה"ב כדאיתא בחז"ל עכ"ל.

ועיי' קצוה"ש דמהאי טעמא אסור להחזיק בבית עיתונים לא כשרים וכדו'.